

nikolaje labiš

BRONZANO DOBA

Prijatelji moji, život nam je sve stariji,
Iako smo vršnjaci poezije Artura Remboja.
Dosadio nam je već i snobizam, čak nam je i dosade dosta,
Večito otvoreno oko razuma nas prati,
Sentimentalne romanse nas odavno zabavljaju,
Vidimo besplodnu, loptastu i stvarnu mesečinu,
Bez očiju i lica
I bez vela.

Najbolji medu nama nosi na ledima ožljak noža.
Bio je aktivista i primio ga je po posrčići, muški.
Zato mu je lice nešto blede, glas užurbaniji
I ponekad se zakašće.
Najveselijem momku medu nama
Poginuli su u ratu i ded i otac.
Njegova majka je prela, krpila i prala veš po kućama.
Zato piše parolanske pjesme, koje su ipak lepe.
Najmladi medu nama, onaj sa neposrednim notkima,
Dobio je odgovor od čače, da neće više da čuje o njemu
Ako ga u pismima, umesto o zdravlju, pita
Zašto još nije ušao u Zadrugu.

Svaku voli svoju zemlju, bez uskljika,
I pati kada nacionalni tim izgubi neku utakmicu,
I još više kada prolećni sneg utamani janjan,
Ili ako tragična kolebiljnost seljaka
Ostavi da odredeni rejon bude na repu setve.

Svaki od nas poljubio je gordost u lice
Tankim i žarkim usnaru.
I niko od nas ne saginje svoje ponosno čelo
Sem pred slavinom.
I svaku imu puno uspomena.

Prijatelji moji, život nam je sve stariji,
Iako smo vršnjaci poezije Artura Remboja.
Sentimentalne romanse nas odavno zabavljaju,
Vidimo besplodnu, loptastu i stvarnu mesečinu,
Bez očiju i lica
I bez vela.
Ipak ponekad, u noćima punim vedrih oblaka,
Dok poslednji tramvaj niže zelenu svetlu na zici,
Posmatramo stidljivo astronomsku mesečinu
Pored devojke, topke, sa plavom kosom.
Jer mladost naša je znano i neznan,
Upravlja našim bilom u grudima, poput žege,
Kao što vrela, ljudska hrabrost
Upravlja u jezgru interplanetarnog broda.

Teška zvona zazvonile i probudiše
Naša pokoljenje.

Vadimo moć rasudivanja iz korica.
Naše godine u plesu sabalja neka se sada provode.
Uzvišeni ples Što borba je i preporod.
Što žđan let je ikaron, ka srči.

Hoćemo da razmršsimo sve puteve!
Hoćemo da spališmo sve mostove!
Kao jata ptica, oko katare,
Nova pitanja i opet nova obliće oko našeg čela.
U mozgu se nadglašavaju razrešenja.
Jedno po jedno rasplesetno padaju
Pitanja, beskrainje pitanja.
Crti usana sigurnije se zaseca,
Oči prodru dublje i postaju teže.
Izmedu peta i hladnih stena
Naša duša seva varnice!
(odlomci)

TEMA ZA HIMNU

Miru, pobegao si iz mene, iz grudi, iz poeme,
Iz vena, iz lobanje, iz očiju su teškim podočnjacima.
Ja te ipak ne dozivam sebi
Da dođes kao čarobni val, spor, prstenasto.

Prodi najpreko celog sveta i uteši
Oplakanu kru što je nevinovo tekla.
Prodi i pomici gradove koji boluju u ruševinama,
Prodi, kraljevi živila, svetlosti čista.

Gle, moji prijatelji sanjavu da podignu
Slobodni svet koji je Marks neprestano sanjava.
Pomozi njihovoj ruci da skupe to klasje sna,
A onda, ako hoćeš, možeš da dođes i u moju dušu.

* * *

Ptica sa rubinskim kljunom.¹⁾
Osvetila se, eto, osvetila se.
Ne mogu više da je pomilujem.
Smrvo me je
Ptica sa rubinskim kljunom.

A sutra
Kada pilili ptice sa rubinskim kljunom
Pročekravaju zemlju
Naći će možda
Na tragove pesama Nikolaja Labiša
Koji će ostati kao lepa uspomena.

1.) Ovo je stihove izdiktirao Nikolaje Labiš u bolnici, na dan 10. decembra 1956. godine, par sati posle saobraćajne nesreće.

NIKOLAJE LABIŠ (Nicolae Labiș) rođen je u Pojana Marului (2. decembra 1935. godine) u učiteljskoj porodici. Prvi put se javio na stranicama književne revije „Novi Jaši“ („Jasul nou“, br. 8-1930. god.). Bio je i redaktor „Gazete literare“ („Knjigevih novina“). 1936. godine štampan je dvobroj zbirke pesama: „Srada“ (za decu) i „Prve ljubavi“ kojima se afirmaše kao jedan od najtalentovanijih pesnika mlađe generacije. 10. decembra 1936. godine došlo je saobraćajna nesreća — od čijih posledica umire 22. decembra iste godine. Umro je pre nego što mu je izšla iz štampe zbirka pesama „Borba sa ierencijom“ koja je naknadno, dakle posthumno prikupljena jednom širem izboru pesama iz celokupnog nje-govog stvaralaštva. Objavljene pjesme uzele su iz knjige „Prve ljubavi“. EPL, Bukurešt, 1962. godine.

četrnaest dana u MAĐARSKOJ

i štvan
bošnjak

Budimpešta, 1. avgust, sreda

Putovati!

Možda je igra slučaja što sam, dok je voz Kloparao prema mađarskoj prestonici, na jednoj strani starog nedjeljnog broja Politike — u kojem je Marija iznala na stanici breske za put — našao na jednu simpatičnu definiciju: „Putovati znači postojati u prometu: ne radi puke promene, nego radi postojaњa koje se dokazuje, koju treba dokazati i njegovoj napornoj i oporoi protivurečnosti“. Postojati u prometu. Baciti se u reku dijelatnosti i plivati prema neponatim obalačima bez odmora, do malaksanja. Pobeći od nadmernog sveznanja našeg doba, od ne-potovanja Nezaposnatog, od hladne trezvenosti iščene romantičnosti.

Granice neka ne predstavljaju prepreku. Jer preko njihove samodopadljive crvene tlocrte položene duž geografskih mapa kotrljaju se vozovi — svuda u svetu, ne samo kod Kellebjije — tako prirodno da je nemoguće ne uvideti koliko je vеštačko ovo parcerisanje sveta, jedinstvene životne zajednice.

Iza Suboticu očekivao sam pomalo sa-mozaujebljivo da me obuze neki novi, čudni nemci pri prvom napuštanju svoje otadžbine. I dok sam zbijenju pretura po svojim osećanjima istražujući zašto je to moguće, setio sam se nezaboravnih radova Šinkovog tumačenja pojma domovine — pročitano projekto u jednoj maloj brošuri. Ime njegove domovine je u revolucionu, domovina mu je zemlja u kojoj njegova delo dobijaju svoj smisao (i pošto ona u Jugoslaviji imaju smisla domovina mu je Jugoslavija); pojma domovine vremenom isčešava; kosmopolitizam je sve više obeležje čoveka koji se oslodjava istorijskim predrasuda... Ove pozajmijane misli rasteralice su mojoj zabuni. Nisam osećao grizu savesti što ne me spopada patriotska nostalgija, ali sam u isti vreme bio svestan da nisam ni zaslepljen ko smoplatakoj koji od sveta ne vidi isvođu otadžbinu. Bio sam samo čovek, slobodniji u isti mah i determinisaniji nego ikad.

Geleriherad sa kipom slobode Žigmunda Kifaludi Strobla. Vodič nehotice nameće razlog za grešnu asocijaciju. Pokazuju kip podignut u spomen oslobođenja Crvene armije. Cim je predstavio statuu koja svojom ogromnom masom nadušuje grad poput stržara — vodič bez predaha saopštava: „... a ono pozadi je citadela iz XVIII veka, sa namenom da zauzda ne-pokončne Madare“...

Pojunimo kraj spomenika Adija i Jokaja. Na mogu da podnesem njihovo svedstvo ni ovako u vidu kipova. Kokaja bih premostio u drugi deo grada. Prevezlja jo počast za starog pričaoca bajki što su ga postavili uz Adiju.

Na putu ka našem končaštu u Budimenu razniriva me jedna sveža malana parola: „Kod nas je rad stvar poštenja i slave. Proleteri svih zemalja ujedinite se!“ Ova revolucionarna rečenica kojoj je mesto u komunizmu ponešlo je rano nikla u ovom predežu. Nasknadni je izdanate ere paroščišta, fraza bez misaone, osećajne pozadine, jesu li koliko god smo ljudi govorili tog prepodneva nijedan nije propustio da pita: Kako stoje plate tamo preko? Pošto je kod vas lična tema? Koliko bi to bilo u forintima? Itd. itd.

Pričavam današnji broj Magyar Nemzet. Prikaz najnovije knjige Lásla Boke. (Skice za portre i ogledi). Sa zadovoljstvom čitam redove koji pre koga godinu kao jeretičke teze ni slušaju ne bi mogle ugledati svest u jednom mađarskom listu tolikog tirala: „Boka... oštore obdučuju one „sa marxističkim garniturom“ — savršenje infantilne nazore po kojima je Kotoljanji „rođene individualiste“ itd.“. Firmi marxizma prestaje, dokle, da bude barikada iz koje mogu da se sakriju diletatne besmislice. Evo, i ovaj mali pri-kaz markantno dokazuje u kolikoj meri utiče promena baze na nađogradnju...

U Budimenu prijatelji me upozorju na zanimljivi pojavu. Kiosk sa novinama i knjigama zatvoren je, ostavljeno je za pijačku samo nekoliko primerača najnovijeg broja Elet és Irodalom, (Casopis Život i literatura, prim. prev.). Zar samo Elet és Irodalom — ne treba zaštiti od prolaznika? Kao pojave interesantan je, ali se ne bi smelo uopštavati.

Budimpešta, 3. avgust, petak

Jutarnji razgovor sa X. Y. mladim budimpeštačkim pesnikom. Razvija se žestoka rasprava oko socezalma iako nije njegov zakleti apostol. Kad najzad nademo zajednički jezik priznaje: U Mađarskoj nije 30-40 godina omakve kulturne politike... Ne može se pomiriti ni sa „starim Hješom“ opet je napisao jedno

problematično delo. U jednoj svojoj drami se, naime, stavlja isuviše u poziciju „trećeg putnika“ (pojam „trećeg putnika“ označava pripadnost ideološkoj struci koja se zalagala za stvaranje „specifičnog mađarskog“ socijalizma, prim. prev.), pa sad u literarnim lučugom očekuju razvoj događaja... Slže se sa manom da u modernoj mađarskoj literariji Hješ moramo pomjeriti pored Atlike Jozeta, ali to — po njemu — ne znači da se zbog stava „trećeg putnika“ ne može najenergičnije napadati i povratiti na pravu put... Jadni Hješ, pojedinci bi još uvek hteli da ga povrate, upucuju. Oni koji još ne slute kuge će snažne i sve novije promene doneti sutra-prekosutra kongres u Moskvi.

Posebno podne primila nas je vrlo srdačno omladina jednog predeža like industrije. Neprljavo me se kosnulo sekretarovo nervozno gestikuliranje kada je razgovor skrenuo na radničko samopravljavanje u Jugoslaviji. Stalno je tražio muziku i nuklearno državu da započne ples.

Na povratak kući očekijedlo me je jedan moj zemljak. Svim silama je nastojao da ubedi društvo da se okanemo lava na „obziljin“ program, više bi vredio neki mali stripiti ili kakva druga za r a d n o g č o v e k a p o g o d n a z a b e k a (?) Sad već želim što mu nisam rekao što sam video pre podne. Jedan šef taksiša čekajući na putnike čitao je da volanom jednu debelu knjigu, beletristiku ili stručnu literaturu, pretpostavljaju. Čini mi se da ova radnička zabava znači manje beznačajnih pravoc nego u Vežvodini.

Maločas razgovarao sam sa dvojicom učenika u privredi. Otišli su na zanat po velike mature (što nije retkost u Mađarskoj), pa ipak u njihovom govoru nema ni traža od samozadovoljstva, samodapanja naših, vojvodanskih „zrelih“ mladića. Ovde, izgleda, „zrelost“ ne pruža „gospodsku“ titulu i pozu ka često kod nas. Iznenaduje njihova obaveštenost — neobavštenost. Jedan od njih je, naime, kada smo poteli da govorimo o našoj „drugoj revoluciji“, saopštio beskraino samouvereno i uz pratičnu potvrđujuću klimaju svog druga — da je Jugoslavija 1948. ustvari odlučila kakvo će joj biti državno uređenje! Zbog ove „obaveštenosti“ ne sažaljevam naravno, ove simpatične dečake, nego one koji su im utuvali ovu „istinu“.

Nográdverőce, 6. avgust, ponedeljak

Ilet brodom do Višegrada. U Mađarskoj — kako pričaju — poneke od starih znamaka upotrebljavaju u dator prilici kao ambare. (Kod nas u te svrhe snalažljivi korišćeni radije škole ili domove kulture).

Citao sam na obali Dunava. Iza mojih leđa neko je jednom mom zemljaku do-kazivao da nema u tome ničeg odbojnog ake neki član KIS-a (Savez mađarske komunističke omladine) nedeljom ide na bo-gosluženje, kraj toga on još može da bude dobar mladi komunist. Valjda me je to podstreklo da vrativši se u logor prelimistam najnoviji broj Katalikus Szó-a (Katolička reč, organ katoličke crkve u Mađarskoj. Prim. prev.), naravno krišom da me ne bi moji obedili da sam isti kao onaj koji je meditirao o KIS-u i religiji. Sadržina ovog lista nije lišena svake komike. Razveseljava način kojim pokusava da pomiri religiozna načela sa revolucionarnim, socijalističkim nastojanjima i ciljevima.

U jednom članku se, na primer, između ostalog može pročitati i da su se na svetskoj konferenciji za mir u Moskvi „u kraju linji“ zalagali za ostanjanje „uzvišenog Hristovog principa“.

Zelosno je kako se i ovde kao i kod nas — e besunje svuda u svetu — mora prebegavati često „taktičnim“ metodama i izmalaziti kojekakva kompromisna rešenja da bi se s putu napreka uklonila ona ružna prepreka koju jednim izandalim terminom zovemo „ostakom prošlosti“.

Uzvišeno Hristovo načelo i svetski mir. Upravo sam o ovome čitao u Životu i literaturi (Elet és irodalom) jednu veoma prigodnu misao. „Objećao sam listu napis protiv rata i sad u ruševina svog običajnog zavoda očekujući zalažati za ostanjanje, „uzvišenog Hristovog principa“. Zapravo imam samo sveobuhvatno gađanje u sebi i nekoliko protiv rečenica“.

Slova nekada umeju da pruže ištinjiti, dubli doživljaj nego „objektivnu“ stvarnost.

U ovoj istoj Mađarskoj, međutim, troše, po svemu sudeći, strahovito mnogo na otkrivanje i čuvanje kulturnog blaga. O (nastavak na 20. str.)